

mach półrocznika *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*. Każdy z tomików obejmuje przeciętnie około 900 pozycji archiwalnych i 100 stron druku⁴. W przygotowaniu jest tomik piąty, który obejmuje zmikrofilmowane archiwalia repatriowanego Archiwum Archidiecezji Lwowskiej ob. łac. w Lubaczowie.

Ośrodek ABMK dysponuje własną pracownią mikrofilmową wyposażoną w dokumator firmy Zeiss i odpowiedni sprzęt laboratoryjny. Mikrofilmy sporządza się na taśmie Zeissa. Do roku 1972 Pracownia zatrudniała dwóch pracowników laboratoryjnych — mgra M. Hałasę i mgra J. Kolasę; od 1972 r. pracuje tylko ten ostatni.

Sporządzone mikrofilmy w formie negatywów przechowywane są w Archiwum przy Sekretariacie Ośrodka ABMK w gmachu Biblioteki Głównej KUL. Najstarsze mikrofilmy przechowywane w Ośrodku ABMK mają od 15 do 18 lat. W 1977 r. przeprowadzono kontrolę stanu zachowania zbiorów. Stan ten jest dobry, w pełni zadowalający.

Udostępnianie zbiorów odbywa się w Sekretariacie Ośrodka ABMK. Dla korzystających są do dyspozycji 3 czytniki firmy Zeiss. Ze zbiorów korzystają głównie doktoranci i magistranci, ale nie brak też samodzielnych pracowników nauki czy habilitantów. Przeciętnie rocznie ze zbiorów korzysta około 200 osób. Wypożyczania mikrofilmów na zewnątrz, na zamówienie instytucji kościelnych i państwowych, dokonuje się około 100 pozycji rocznie. Prywatnym osobom na zewnątrz mikrofilmów się nie wypożycza.

Sprawę odstępowania mikrofilmów (tylko dla instytucji państwowych i kościelnych) regulują osobne umowy zawarte między Ośrodkiem ABMK a odpowiednimi archiwami i bibliotekami kościelnymi, które są właścicielami zmikrofilmowanych archiwaliów.

Plany pracy nad mikrofilmowaniem zbiorów kościelnych przez Ośrodek ABMK przewidują w najbliższej przyszłości mikrofilmowanie metryk kościelnych i archiwaliów staropolskich.

KS. ROMAN NIR

DZIAŁALNOŚĆ CENTRALNEGO ARCHIWUM POLONII W ORCHARD LAKE

Archiwum Szkół w Orchard Lake, Mi. postawiło sobie ambitne zadanie stania się Centralnym Archiwum Polonii Amerykańskiej. Stąd wszystkie prace dokonane w okresie 1 lipca 1978—30 maja 1979 roku zmierzały do opracowania, porządkowania i udostępniania zbiorów.

Archiwum gromadzi nie tylko pamiątki historyczne dotyczące szkół w Orchard Lake, ale również dokumenty źródłowe Polonii Amerykańskiej. Bogate zbiory polonijne zapoczątkował historyk i archiwista ks. prof. J. Swastek. Nagromadzone materiały posiadają duże znaczenie dla badaczy.

⁴ B. Kumor: *Katalog mikrofilmów Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL*; nr 1—4, Lublin 1963—1975, nadd. z czas. „Arch. Bibl. Muz.”, t. 6, 13, 24, 31.

Porządkowanie

Celem i rezultatem porządkowania archiwum jest podzielenie całego zasobu archiwalnego na zespoły, a w poszczególnych zespołach nadanie aktom odpowiedniego układu. W związku z tym obecnie podam w sposób bardzo ogólny wykaz zespołów archiwum: 1) Archiwum Szkół w Orchard Lake. 2) Rękopisy biblioteczne. 3) Archiwum Polonii. 4) Archiwum parafii polonijnych. 5) Archiwum organizacji polonijnych. 6) Polonica amerykańskie. 7) Prasa polonijna. 8) Numizmatyka, filatelistyka. 9) Księgozbiór podręczny.

Wszystkie rękopisy archiwum wynoszą około 250 mb. akt. Jak z tego wynika, Archiwum już w tej chwili jest dużym archiwum polonijnym. Wartość rękopisów jest wielka. Liczbę rękopisów oceniam na około 10 tys. jednostek. Poloników 5 tys. Starych druków 500 jednostek. Rękopisów bibliotecznych około 1 tys. Źródeł do historii parafii 1 tys. Materiałów do historii organizacji polonijnych 1 tys. Około 500 tytułów prasy polonijnej. Numizmatyki i filatelistyki ponad 1 tys. Księgozbiór podręczny 2 tys. tomów.

W ciągu ubiegłego roku trwały prace nad uporządkowaniem archiwum osobistym po zmarłym we wrześniu 1977 śp. ks. Józefie Swastku. Archiwalia zostały ułożone w odpowiednich pudłach i złożone w dwóch dużych pomieszczeniach. Zawartość archiwaliów to przede wszystkim rękopisy artykułów i prac. W zespole znajduje się około 50 manuskryptów wykładów z historii Stanów Zjednoczonych, historii Kościoła, historii państwa i Kościoła w Polsce. Niektóre tomy historii Polonii, po uprzednim przygotowaniu, mogłyby zostać wydane drukiem. Oczekują na chętnych edytorów. Dużą wartość stanowią fiszki czyli wypisy źródłowe z różnych archiwów: amerykańskich, polskich, włoskich dotyczące historii Seminarium Polskiego i Polonii. Teczki zebranych materiałów świadczą o dalszych planach badawczych historyka zmarłego w 65 roku życia. Korespondencja prywatna i naukowa z różnymi instytucjami historycznymi wydatnie uzupełnia różnorodną spuściznę archiwalną ks. prof. Swastka. Kolekcja w obecnej fazie nie jest dostępna naukowcom.

Drugim bardzo pracochłonnym przedsięwzięciem w minionym roku było porządkowanie archiwaliów po śp. ks. Bolesławie Bolku redaktorze *Encyklopedii Polsko-Amerykańskiej*, której pierwszy tom ukazał się drukiem. W materiałach znaleziono maszynopisy haseł do następnych tomów. Żyją inni współredaktorzy, może dobrze byłoby wznowić i kontynuować dalsze tomy. Archiwum chętnie udostępni zgromadzony materiał.

Rozpoczęto również prace nad identyfikacją zbioru fotografii. W archiwum znajduje się tysiące anonimowych fotografii: księży, działaczy polonijnych, kościołów, rodzin osadników. Poproszono do współpracy w identyfikacji zdjęć ks. prał. Aleksandra Cendrowskiego, który na stanowisku profesora i prokuratora Polskiego Seminarium miał szerokie kontakty z Polonią. Jego bezbłędna znajomość przynosi obfite rezultaty.

Do końca zostały doprowadzone prace nad wydzieleniem z magazynu osobnego działu starych druków, których archiwum posiada 500 woluminów.

Trwały i nadal będą prowadzone prace porządkowe nad polonikami amerykańskimi. Wydzielone zostało z magazynu 7 regałów poloników i ułożono je według formatów. Osobno gromadzi się polonika wydane w innych krajach. Na uwagę zasługuje duży zbiór druków z lat okupacji. Polonika będą katalogowane w przyszłym roku, ale już obecnie można z nich korzystać.

W miesiącu maju rozpoczęły się prace nad układaniem i segregowaniem

polonijnej prasy. W pierwszym rzędzie porządkuje się bieżącą prasę polonijną. Po skatalogowaniu, planuje się opracowywanie starych roczników. Przy czym warto już obecnie odnotować, że archiwum posiada niemalże całe komplety czasopism lokalnych wydawanych w Detroit, z *Dziennikiem Polskim* i *Rekordem Codziennym* na czele.

Opracowywanie

Opracowywanie czyli inwentaryzacja akt stanowi pierwszorzędną zadanie realizowane w archiwum. Inwentaryzacja prowadzona jest według dzisiejszych wymagań nauki. Przeprowadza się ją w myśl wskazań archiwistyki amerykańskiej oraz instrukcji Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Polsce, sporządzając najpierw inwentarz kartkowy poszczególnych rękopisów, a później inwentarz książkowy oraz równocześnie opracowując indeks rzeczowy, osobowy i geograficzny, szczególnie przydatny do opracowania biografii biskupów, kapłanów, działaczy polonijnych dla *Polskiego Słownika Biograficznego*, dla badań genealogicznych, dla polonijnego słownika biograficznego, dla historii Polonii.

Katalogowaniem objęto przede wszystkim źródła do historii polonijnych parafii. Skatalogowano 540 jednostek, co wynosi około 600 stron maszynopisu. Jest to tzw. katalog bibliograficzny adnotowany, zawierający opis zawartości każdej księgi; jest to niezmiernie ważne dla badań. Na jesień prace nad katalogiem zostaną zakończone.

Rozpoczęto katalogowanie kalendarzy polonijnych, których archiwum posiada około 500 jednostek. Kalendarze stanowią cenne źródło informacji o życiu polonijnym w poszczególnych krajach.

Udostępnianie

Kwerendy archiwalne odbywają się według przepisów regulaminu pracowni naukowej, wydanego w roku 1978. Kwerendzista przybywający do archiwum, niezależnie od tego czy zapowiedział swój przyjazd i wyraził prośbę listownie czy nie, wypełnia na miejscu zaprowadzony przez archiwum formularz korzystania z archiwum, w którym wyszczególnia: 1) materiały lub rękopisy, o jakie prosi, 2) podaje temat zamierzonej pracy, 3) zobowiązuje się przestrzegać regulaminu pracowni naukowej, 4) obiecuje przysłać nadbitkę drukowanej pracy.

Badaczom udostępnia się oryginały, bowiem akta nie są zmikrofilmowane. Kwerendzistom pozwala się na fotografowanie i wykonywanie kserokopii dokumentów, rękopisów i druków, które są im potrzebne.

Kwerendziści archiwum w Orchard Lake rekrutują się z Ameryki i Polski. Są to nie tylko duchowni czy piszący prace na tematy kościelne, ale w zdecydowanej większości ludzie świeccy lub piszący na tematy świeckie, tak pracownicy naukowi samodzielni jak i przybywający z ramienia instytucji naukowych, zarówno korzystający do opracowań jak również wydawcy źródeł historycznych. Najwięcej badaczy pochodzi z Detroit, Chicago, Nowego Jorku, Waszyngtonu, Częstochowy, Krakowa, Lublina, Poznania i Warszawy. Z Krakowa, Lublina i Warszawy są to pracownicy Zakładów Badań Polonijnych. Korzystali oni głównie do takich prac jak: polonijne parafie w Stanach, polonijna prasa w latach 1945—1975, kontakty naukowe ośrodków polonijnych z Polską, stereotyp emigranta polskiego w świetle prasy, polonijne instytucje naukowe, badania socjologiczne wybranej grupy robotników polskich, monografia *Rekordu Codziennego*, *Dziennik Polski* a Polska w latach 1915—1945.

W ubiegłym roku sprawozdawczym zanotowano 152 kwerendy na miejscu

w archiwum, kwerend ustnych załatwiono 120, informacji pisemnych udzielono 110. Wśród przyjezdnych gości było 52 pracowników naukowych z ośrodków polonijnych, 28 studentów, 20 uczniów, 52 amatorów.

W ramach prac badawczych i usługowych archiwum wysłało 1094 listy, w tym 600 ankiet do polskich parafii w Stanach Zjednoczonych w sprawie przesyłania źródeł i materiałów do historii parafii. Na ankietę i apel odpowiedziało 250 parafii, przysyłając obfity materiał. Z nie wyjaśnionych przyczyn tylko 4 parafie z Detroit zainteresowały się ankietą, pozostałe zachowały milczenie. Informacji pisemnych na tematy genealogiczne udzielono w sumie 130.

W 1978 roku 10 autorów prac oparło się całkowicie lub częściowo na tutajszych zbiorach archiwalnych i bibliotecznych, dalszych 5 jest w przygotowaniu.

D a r y

Archiwum jako centralna instytucja polonijna powiększa swoje zbiory głównie przez darowizny. W roku sprawozdawczym 57 osób ofiarowało swoje zbiory dla Archiwum. Warto wymienić kilka osób: bp Krawczak, księża Maliszewski, Miotke, Cendrowski, Milewski, Ziembra, Żebrowski, państwo Nowak, Kowalska, Juszcak.

Darowizny zawierały materiały różnej wartości, ale każdy stanowił coś nowego i był uzupełnieniem zbiorów. Przy okazji dalszy apel do Polonii, aby nie wyrzucano niczego co stanowi pamiątkę rodzinną czy historyczną. Wszystko należycie zachowane i opracowane stanowi źródło poznawcze dla historyka i świadczy o naszym wkładzie w historię nowej ziemi.

W y s t a w y

Archiwum zorganizowało w swoim zakresie w roku sprawozdawczym 4 wystawy: 1) pamiątki z pobytu kard. Wojtyły w Orchard Lake w l. 1969—1976, 2) stare druki, 3) kolekcja herbarzy, 4) literatura o św. Stanisławie.

Badaczom naukowym i zainteresowanym studentom oraz gościom pokazano 10 razy ważniejsze zbiory.

P o m i e s z c z e n i e

Główne pomieszczenie archiwum znajduje się w bibliotece alumnów. Obszerny magazyn posiada pełne urządzenie, regały żelazne, kasy ogniotrwałe. Magazyn ten jest suchy, posiada wystarczającą ilość światła oraz jest dobrze zabezpieczony przed ogniem i nieżyczliwym człowiekiem. Dwa inne pomieszczenia, zawierające archiwalia ks. Swastka, znajdują się w rezydencji członków fakultetu. Czasopisma, pracownia naukowa, księgozbiór podręczny zajmują 3 lokale mieszczące się w tzw. Arce. Władze uczelni planują wybudowanie w najbliższych latach nowego gmachu dla archiwum.

P r a c a n a u k o w a

Pracownia naukowa przy archiwum jest konieczna dla owocnego korzystania ze zbiorów archiwalnych. Przy pracowni istnieje odpowiednia biblioteka, którą nazywa się księgozbiorem podręcznym archiwum.

Na bibliotekę składają się książki i czasopisma z historii Polski i Kościoła w Polsce, historii Polonii w Stanach Zjednoczonych i innych krajach, pozycje z nauk pomocniczych historii, szczególnie nauki o archiwach, słowniki, encyklopedie. Wśród książek są dzieła treści ogólnej i szczegółowej.

Księgozbiór przede wszystkim posiada wydawnictwa źródłowe i monumentalne, konieczne dla badań. W 1978 r. archiwum sprowadziło komplet *Polskiego Słownika Biograficznego* — 22 tomy, *Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne* — 36 tomów i *Studia Źródłoznawcze* — 22 tomy.

W dziale czasopism księgozbioru archiwum posiada komplet *Archeionu*, znaczną ilość roczników *Kwartalnika Historycznego* i *Przeglądu Historycznego* oraz większość *Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu*.

W dziale nauk pomocniczych historii archiwum posiada liczne wydawnictwa Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, *Vademecum Wierzbowskiego*, *Nauki pomocnicze historii* Szymańskiego, *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych* Wyczawskiego, *Polski słownik archiwalny*.

Księgozbiór służy pracownikom archiwum i kwerendzistom. Wymaga on dalszego planowanego wzbogacenia.

Konserwacja akt

Stale trwającą pracą w archiwum jest konserwacja akt, przez którą rozumimy zabezpieczenie archiwaliów przed kurzem, wilgocią, pleśnią, robactwem, ogniem i innymi przejawami zniszczenia oraz usuwanie dotychczasowych uszkodzeń. Konserwację archiwaliów przeprowadza się stale: przed, w czasie i po uporządkowaniu akt.

Czynności konserwacyjne były przeprowadzone żmudną pracą polegającą na powiększeniu i doprowadzeniu do należytego stanu magazynów; bowiem od stanu pomieszczeń w dużej mierze zależy dobre przechowywanie się akt. Archiwalia zostały z grubsza odkurzone. Uzupelniono, względnie przeoprawiono i odkurzone wszystkie stare druki. Oprawiono w półpłótno 10 roczników *Niedzieli* z lat 1892—1903, najstarszego czasopisma Seminarium Polskiego w Detroit. Do oprawy pozostaje około 10 tys. rękopisów, co oczywiście przekracza możliwości finansowe zakładów naukowych. Jedynie pomoc Polonii może skutecznie realizację tego ambitnego zadania.

Kontakty naukowe

Z archiwum nawiązały kontakty naukowe następujące instytucje: w Stanach — Kent State University, Program for the Study of Ethnic Publications, Polish-American Ethnic Committee, Inc. Polish genealogical Society; w Polsce — Biblioteka Uniwersytecka KUL, Zakład Duszpasterstwa i Migracji Polonijnej KUL, Instytut Historii PAN: Zakład Bibliografii Polonijnej, Zakład Badań Polonijnych PAN Poznań, Instytut Badań Polonijnych UJ Kraków.

Popularyzacja zbiorów

Pojawiły się publikacje o zasobach archiwum, drukowane w postaci artykułów na łamach prasy polonijnej. Warto wymienić następujące artykuły informacyjne: *Archiwum w Orchard Lake zbiera materiały do historii polskich parafii*, *Herbarze w Orchard Lake*, *Stare druki w Archiwum w Orchard Lake*, *Archiwa skarbnicami pamiątek przeszłości*.

W wyżej wymienionych kierunkach były prowadzone prace w Centralnym Archiwum Polonii. Nowy rok pracy niesie ze sobą jeszcze ambitniejsze i trudniejsze zadania do wykonania. Ale poparcie Polonii jest impulsem do wytrwałego pokonywania trudności.